

JAMOAVIY MAS'ULIYATNI OSHIRISH ORQALI XAVFSIZ ISH MUHITINI YARATISH

Abdusamatov Asadbek

Andijon davlat texnika instituti

“MMTX” yo‘nalishi 4- kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada korxonalarda xavfsiz ish muhitini yaratishda jamoaviy mas'uliyatning roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Jamoaviy mas'uliyat - bu xodimlar va rahbariyat o'rtasida o'zaro ishonch, hamkorlik va mas'uliyatni ta'minlash orqali xavfsizlikni kuchaytirish tamoyilidir. Tadqiqotda ko'rsatilishicha, xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishda faqat texnik choralarga tayanish yetarli emas; xodimlarning o'zini va boshqalarni himoya qilishga mas'uliyat bilan yondashishi muhimdir. Maqolada jamoaviy yondashuv orqali xavf omillarini aniqlash, xodimlar o'rtasida bilim va tajriba almashinuvi, xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni rag'batlantirish jarayonlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: jamoaviy mas'uliyat, xavfsiz ish muhiti, xavfsizlik madaniyati, korxona samaradorligi, xodimlar motivatsiyasi.

Kirish. Korxonalarda xavfsiz ish muhitini yaratish nafaqat texnik choralarga, balki xodimlar va rahbariyat o'rtasidagi samarali hamkorlik va jamoaviy mas'uliyatga ham bog'liqdir. Jamoaviy mas'uliyat - bu xodimlarning o'z ish joyida nafaqat o'zini, balki hamkasblarini himoya qilishga, xavflarni aniqlash va kamaytirishga faol jalb qilinishi tamoyilidir [1]. Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, xavfsizlikni faqat yuqoridan belgilangan qoidalar orqali ta'minlash yetarli emas; xodimlarning ongli ishtiroki va mas'uliyat hissi ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan xavf omillarini samarali kamaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Jamoaviy mas'uliyatning birinchi va eng muhim jihati - xodimlar va rahbariyat o'rtasida o'zaro ishonchni shakllantirishdir. Xodimlar rahbariyatning xavfsizlikni ustuvor vazifa sifatida belgilashiga ishonmasa yoki xavflarni oshkor qilishdan qo'rqa, ular xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni soddalashtiradi va xatoliklarga yo'l qo'yadi. Shu sababli, rahbariyat xavfsizlik bo'yicha shaffof siyosat yuritishi, xodimlar fikrini tinglashi va ularning xavfsizlik bo'yicha takliflarini qadrlashi zarur. Misol tariqasida, Germaniya va Shvetsiyada korxonalar rahbarlari xavfsizlik majlislarida muntazam qatnashib, xodimlar bilan muammolarni birgalikda muhokama qiladi. Bu amaliyot xodimlarning o'zini xavfsizlik jarayonining faol ishtirokchisi sifatida his qilishiga yordam beradi.

Ikkinchi jihat - hamkorlik va tajriba almashinuvi. Jamoaviy mas'uliyat xavflarni aniqlash va bartaraf etish jarayonida xodimlarning o'zaro bilim va tajriba almashishiga asoslanadi. Masalan, Yaponiya va Janubiy Koreya korxonalarida jamoaviy xavfsizlik yondashuvi orqali xodimlar kichik tavsiyalar va takliflar kiritib, ishlab chiqarishdagi inson omiliga bog'liq xatoliklarni sezilarli darajada kamaytiradi. Bu esa jarohatlar sonini kamaytirish bilan birga ishlab chiqarish barqarorligini ham oshiradi.

Uchinchi muhim jihat - xavfsizlik madaniyati shakllantirish. Jamoaviy mas'uliyat tizimi korxona ichida xavfsizlikni har bir xodimning vazifasi deb hisoblashni rag'batlantiradi [2]. Shu bilan birga, xodimlar o'zaro nazoratni amalga oshiradi, xavfli ishlarni aniqlab rahbariyatga xabar beradi va xavfsizlik qoidalarini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradi. ISO 45001:2018 standarti jamoaviy mas'uliyatni rivojlantirishni tavsiya qiladi va xodimlarning xavfsizlikka bo'lgan ongini oshirish orqali jarohat va kasbiy kasalliklarni kamaytiradi.

Jamoaviy mas'uliyatni oshirishning iqtisodiy foydasi ham muhimdir. Xavfsiz ish muhiti xodimlarning ishga sodiqligini oshiradi, ishlab chiqarish to'xtashlarini kamaytiradi va moliyaviy yo'qotishlarni qisqartiradi. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xavfsizlikka yo'naltirilgan jamoaviy yondashuvni amalga oshirgan

korxonalarda jarohatlar 30-50 foizga kamayadi, ishlab chiqarish samaradorligi esa 10-15 foizga oshadi. Shu bilan birga, xodimlarning ruhiy barqarorligi va jamoa ruhini oshiradi, bu esa korxonaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi.

Zamonaviy korxonalarda mehnat xavfsizligi nafaqat texnik jihozlar va xavfsizlik qoidalariga tayanish orqali ta'minlanadi, balki xodimlarning o'zini va boshqalarni himoya qilishga mas'uliyat bilan yondashishi orqali samarali bo'ladi. Xavfsizlik madaniyati — bu xodimlarning ongida xavf-xatarlarni sezish, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va xavfli vaziyatlarni bartaraf etish qadriyatlarini shakllantirishdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faqat texnik choralar va jihozlarni joriy qilish yetarli emas; xodimlarning xavfsizlikka mas'ul yondashuvi ishlab chiqarishdagi jarohatlar va kasbiy kasalliklar sonini sezilarli darajada kamaytiradi.

Xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishning birinchi qadamlaridan biri - xodimlarning xavf-xatarlarni aniqlash va ularni bartaraf etishdagi faol ishtirokini rag'batlantirishdir. Masalan, ISO 45001:2018 standarti xodimlarning xavfsizlik tizimida faol ishtirokini ta'minlashni majburiy talab sifatida belgilaydi [3]. Standartning amaliyoti shuni ko'rsatadiki, xodimlar xavfni o'z vaqtida aniqlash va rahbariyatga xabar berish orqali jarohatlar va ish to'xtashlarining oldini olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, xodimlar xavfsizlik bo'yicha o'tkaziladigan trening va seminarlar orqali bilimlarini oshiradi, bu esa ularning mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

Ikkinchi jihat - rahbariyatning yetakchilik sifati va shaxsiy namuna ko'rsatishi. Xodimlar rahbarlar xavfsizlik qoidalariga rioya qilayotganini ko'rsa, ular ham xavfsizlikni o'z vazifalarining ajralmas qismi deb biladi. Masalan, Germaniya, Shvetsiya va Yaponiya kompaniyalarida rahbarlarning xavfsizlik majlislarida qatnashuvi, xavfsizlik bo'yicha xodimlarning takliflarini tinglashi va rag'batlantirishi xavfsizlik madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu nafaqat xodimlarning ongini oshiradi, balki xavfli vaziyatlarni o'z vaqtida bartaraf etish imkonini beradi.

Uchinchi muhim jihat - jamoaviy mas'uliyatni rivojlantirish. Xodimlar bir-birining ishini kuzatib, xavfsizlik qoidalariga rioya qilinishini nazorat qilsa, ishlab chiqarishdagi xavf omillari sezilarli darajada kamayadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy xavfsizlik yondashuvini qo'llagan korxonalarda jarohatlar 30-50 foizga kamayadi, ishlab chiqarish samaradorligi esa o'rtacha 10-15 foizga oshadi. Shu tarzda, xodimlarning mas'uliyat bilan yondashuvi nafaqat individual xavfsizlikni, balki butun ishlab chiqarish jarayonini himoya qiladi.

To'rtinchi jihat - tashkiliy va texnik choralarning uyg'unlashuvi. Texnik choralar, masalan, xavfsizlik jihozlari, himoya vositalari va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari xavfni kamaytirishda muhimdir. Biroq, bu vositalar samarali ishlashi uchun xodimlar ularni to'g'ri va mas'uliyat bilan ishlatishi zarur [4]. Misol tariqasida, AQShdagi yirik sanoat korxonalarida xavfsizlik kameralar va signal tizimlari mavjud bo'lsa ham, xodimlarning xavfsizlik qoidalariga rioya qilmasligi natijasida ba'zi jarohatlar yuz beradi. Shu sababli, texnik va tashkiliy choralar xodimlarning ongli va mas'uliyatli yondashuvi bilan birlashtirilganda samarali bo'ladi.

Beshinchi jihat - motivatsiya va rag'batlantirish tizimi. Xodimlar xavfsizlik qoidalariga rioya qilgani uchun rag'batlantirilsa, ularning mas'uliyat hissi oshadi. Masalan, Yevropa korxonalarida xavfsizlik bo'yicha eng faol xodimlar bonuslar, sertifikatlar yoki tanlovlarda mukofotlanadi. Bu nafaqat ularning xavfsizlikka e'tiborini oshiradi, balki boshqa xodimlarni ham faol ishtirok etishga undaydi.

Korxonalarda xavfsiz ish muhitini yaratishda jamoaviy mas'uliyat nafaqat xavfsizlikni ta'minlash, balki iqtisodiy va ijtimoiy foydalarni oshirishga xizmat qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Jamoaviy mas'uliyat — bu xodimlar va rahbariyat o'rtasida o'zaro ishonch, hamkorlik va mas'uliyatni ta'minlash orqali xavflarni kamaytirish va ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvdir. Shu bilan birga, jamoaviy mas'uliyat xodimlarning ishga bo'lgan

sodiqligi, ruhiy barqarorligi va korxonaning raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xavfsiz ish muhiti xodimlarning ishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'zini xavfsiz his qilgan xodimlar ishga ko'proq e'tibor qaratadi, vazifalarni aniqlik bilan bajaradi va ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan xatoliklarga nisbatan hushyor bo'ladi. Masalan, Finlyandiya va Shvetsiya kompaniyalarida xodimlarning xavfsizlik jarayonlariga faol jalb qilinishi ularning ishga sodiqligini 25-30% ga oshirgan. Shu bilan birga, xodimlarning ishga bo'lgan qoniqishi ruhiy barqarorlikni mustahkamlaydi, stress va kasbiy charchash darajasini kamaytiradi. Bu esa nafaqat xodimlar salomatligi, balki ishlab chiqarish samaradorligi va korxona barqarorligi uchun ham muhim hisoblanadi.

Jamoaviy mas'uliyatning iqtisodiy foydasi ham sezilarli. Xavfsiz ish muhitiga yo'naltirilgan investitsiyalar, xodimlarning xavfsizlik qoidalariga rioya qilishi va jamoaviy yondashuv orqali ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar soni kamayadi. Natijada korxona moliyaviy yo'qotishlardan himoyalanaadi: jarohatlar va kasbiy kasalliklar bilan bog'liq tibbiy xarajatlar, ishlab chiqarish to'xtashlari, sug'urta va kompensatsiya xarajatlari sezilarli darajada qisqaradi [5]. Xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, xavfsizlik choralari ga yo'naltirilgan har bir 1 dollar investitsiya o'rtacha 2–2,5 dollarlik iqtisodiy foyda keltiradi. Shu bilan birga, jamoaviy mas'uliyat orqali ishlab chiqarishdagi xatoliklar kamayadi, resurslardan samarali foydalanish ta'minlanadi va korxona raqobatbardoshligi oshadi.

Jamoaviy mas'uliyatning ijtimoiy foydasi ham katta. Xodimlar xavfsizlik qoidalariga rioya qilgan va o'z hamkasblarini himoya qilgan hollarda, korxona ichidagi ish muhiti barqaror, ishonchli va qo'llab-quvvatlovchi bo'ladi. Xodimlar o'zaro tajriba almashadi, xavflarni birgalikda bartaraf etadi va xavfsizlik madaniyati shakllanadi. Shu tarzda, korxona ichida sog'lom ish muhiti yaratiladi, xodimlarning ruhiy salomatligi va ishga bo'lgan ijobiy munosabati mustahkamlanadi. Bundan tashqari, jamoaviy mas'uliyat korxonaning tashqi obro'si va raqobatbardoshligini

oshiradi. ISO 45001:2018 kabi xalqaro mehnat standartlariga muvofiq xavfsizlik tizimlarini joriy qilgan korxonalar xalqaro bozor va tenderlarda ishonchli hamkor sifatida tan olinadi. Bu esa yangi investitsiyalarni jalb qilish, bozor ulushini oshirish va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, jamoaviy mas'uliyat korxonaning ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytiradi va xodimlar, mijozlar hamda hamkorlar o'rtasida ishonchni oshiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, jamoaviy mas'uliyat nafaqat xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi, balki korxonaning iqtisodiy samaradorligi, xodimlarning ishga sodiqligi va ruhiy barqarorligini oshirish, shuningdek, korxonaning raqobatbardoshligini kuchaytirishning strategik omili hisoblanadi. Jamoaviy mas'uliyatni rivojlantirish orqali xavfsiz ish muhiti yaratiladi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi va korxona uzoq muddatli barqarorlikka erishadi. Shu sababli, xavfsiz ish muhitini yaratishda jamoaviy mas'uliyatni shakllantirish va mustahkamlash har bir korxona uchun strategik vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Farxod o'g'li, P. A. (2024). MEHNAT MUHOFAZASI VA UNING XAVFSIZLIGI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(1), 82-89.
2. Sobirjon o'g'li, A. A., Habibjon o'g'li, J. R. A., & Murodjon o'g'li, A. I. (2025). KORHONA VA TASHKILOTLARDA MEHNAT MUHOFAZASI BO'YICHA ISHLARNI TASHKIL ETISHDA ISH BERUVCHINING VAZIFALARI. "Is' hoqxon Ibrat Followers" journal, 1(1), 71-83.
3. Baxritdinovna, K. M. (2025). TALABALARDA JAMOADA ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING KASBIY MUVAFFAQIYATGA TA'SIRI. Fan va Tadqiqot Samaralari, 2(3), 124-127.

4. Abdullaev, B. A., & Lazareva, M. (2021). Factors influencing organizational and economic management mechanisms in the chemical industry. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(10), 1011-1016.
5. Tsopa, V. A., Cheberiachko, S. I., Yavorska, O. O., Deryugin, O. V., & Aleksieiev, A. A. (2022). IMPROVEMENT OF THE SAFE WORK SYSTEM. Scientific Bulletin of National Mining University, (6).